

betydningsløse detaljer. I det hele må det konstateres, at den i øvrigt smukke bog slet ikke i nogen retning opfylder kravene til hverken tidssvarende historieforskning eller -skrivning. Så meget mere beklageligt er dette, som emnet både fortjente og kunne bære en større samlet fremstilling.

Vagn Dybdahl

Georg Nørregård: Danmark mellem øst og vest 1824–39. (Gyldendal, 1969). 309 s.

I årene 1948 til 1960 behandlede Georg Nørregård i tre bøger Danmarks udenrigspolitiske problemer fra freden i Kiel og frem til 1824. Det skete med »Danmark og Wienerkongressen 1814–15«, »Freden i Kiel 1814« og »Efterkrigsår i dansk udenrigspolitik 1815–24«. Hermed var fremstillingen ført frem til udenrigsminister Niels Rosenkrantz' død, der faldt sammen med afslutningen af de forhandlinger, der blev ført i forbindelse med afståelsen af Norge. I »Danmark mellem øst og vest 1824–39« følges disse fremstillinger op med en beskrivelse af vort forhold til omverdenen i Frederik VI's sidste år, et emne, som ikke tidligere har været meget behandlet.

Georg Nørregård har under omfattende studier, ikke mindst i udenlandske arkiver, tilvejebragt et stort materiale, idet der, som det fremgår af forordet, »er lagt særlig vægt på at fremdrage, hvad de fremmede regeringer fik at vide om danske forhold«. Denne formulering er endda forsigtig, idet mange af afsnittene i alt væsentligt er bygget op på disse indberetninger. Meget interessant materiale bliver dermed lagt frem for læseren, som dog stort set savner en præsentation og en vurdering af de diploma-

ter, der står bag indberetningerne. Kun på baggrund af et vist kendskab til de specielle forhold, gesandterne arbejdede under, kan læseren vurdere deres udsagn. Når det f. eks. med den russiske gesandt, baron Nikolaj som kilde oplyses, at prins Christian ved et bal havde udtrykt sig i underdanige vendinger om zaren (s. 116), da svækkes tilliden til dette udsagn, når det andetsteds meddeles (s. 112), at samme gesandt i overensstemmelse med det russiske hofs sædvane smigrede zaren ved at skildre den beundring, man i København nærede for hans holdning under decembristoprøret.

Det skal dog siges, at den preussiske gesandt i første halvdel af 1830'erne, grev Raczynski, bliver vurderet, idet han fremstilles som syg og uligevægtig.

I det væsentlige er bogens afsnit opbygget på den måde, at forløbene skildres kronologisk, således at kildeoplysningerne er stykket sammen til et sindrigt puslespil, hvorefter forfatteren ved slutningen sammendrager kort. Med denne teknik kan det ikke helt undgås, at fremstillingen bliver lovlig detaljeret. Det oplyses således (s. 226), at af mere opsigtsvækkende begivenheder inden for konsulernes kreds skete der (bl. a.) det, at A. v. Eberling i 1835 blev afløst af P. Dobell som russisk konsul i Helsingør. Den eneste øjeblikkelige nytte, læseren kan have af denne information, er den, at han nu med sandsynlighed kan identificere den russiske konsul, der i 1839 (efter svensk kilde) udbragte en skål for sundtoldens bevarelse. Det har nok været Dobell.

I hvert fald fik læseren her kontant viden om konsulatsforhold i Helsingør, men i andre tilfælde kan oplysninger virke mindre betydningsfulde. Som sidste sætning i en sammenhæng om Frederik VI's sorger i forbindelse

med datteren Vilhelmine, noteres det således, at »Frederik VI så meget sørgmodig ud, da Vilhelmine efter et besøg i København i maj 1839 tog afsked med ham« (s. 279). Kilden er en depeche fra den svenske gesandt Lövenskiöld. Med den anvendte teknik kan det ikke undgås, at stilen bliver noget tung: »Selv om hertugen af Augustenborg personlig optrådte loyalt, var hans broder, prinsen af Nør, i alt fald mere hensynsløs. En tid syntes hertugen mådeholden, men han ytrede aldrig et venligt ord om kongen« (s. 279-80). Til denne beskeden oplysning er der ikke mindre end tre kildehenvisninger, nemlig depecher fra svenskerne Hochschild (30/6 36), Lagerheim (30/7 38) og østrigeren Langenau (15/9 38).

Vender man nu interessen fra bogens tekniske opbygning til dens indhold, må man konstatere, at den omhandlede periode er fattig på dramatik eller fængslende emner; det var forbi med de foregående årtiers aktive udenrigspolitik. Det svage og politisk isolerede Danmark måtte nu finde sin plads i systemet; hovedlinjen i udenrigspolitikken blev et forsøg på at bevare neutraliteten mellem de to stormagtsblokke England-Frankrig i vest og Rusland-Preussen-Østrig i øst. Regeringens politik hvilede på en fastholden ved østmagternes politiske system, en kurs, der blev fastholdt af Frederik VI. Der er dog næppe tvivl om, at det har været så som så med russervenligheden i kongens omgivelser; fra engelsk side ansås således udenrigsminister Schimmelmänn for at have vestlige sympatier, og prins Christian kunne af gode grunde næppe betragtes som en ven af den østlige stormagt efter 1814. Også til Østrig var forholdet udmærket; i forbundssager fulgte man i reglen dette land.

Frankrig var ophørt med at spille nogen rolle for dansk udenrigspolitik efter Wienerkongressen; der var ikke nogen særlig gunstig atmosfære for diplomatiske udfoldelser landene imellem, et forhold, som ikke bedredes ved, at markis de Saint-Simon i 1820'erne var fransk gesandt i København. Om ham hedder det, at han brutalt kunne forlade et selskab (nok ikke nogen opportun opførsel i Frederik VI's København), ligesom han kunne finde på at true skildvagter med stokeslag. Til den anden vestlige stormagt, England, knyttede der sig større interesser. Af hensyn til kolonierne måtte forholdet til England være i orden; det var derfor nødvendigt at glemme fortidens modsætninger, og i den engelske statsledelse kunne man finde venligt sindede. Det var dog i stor ydmyghed og på en selvudslættende måde, vi nærmede os denne stormagt; da Adolf Blome i 1833 blev sendt til London som gesandt, fik han at vide, at han ikke måtte lægge for stærkt beslag på de engelske ministre, som nok kunne have vigtigere ting at beskæftige sig med.

Efter afviklingen af tabet som følge af krigen kom problemerne ved rigets sydgrænse mere frem i bevidstheden; forholdet til det tyske forbunds hovedmagter var acceptabelt, og den danske politiks førelse var stort set overladt til erfarne gesandter i Frankfurt; de fulgte som nævnt Østrig i forbundsanliggender, hvad venskabet mellem Frederik VI og kejseren dannede en god basis for. Forholdet til Preussen var mere problematisk, og det blev ikke bedre, da den omtalte Raczynski i 1831 blev preussisk gesandt i København. Han skrev således i en depeche 1833: »Jeg tøver ikke med at sige for sikkert: Danmark er ikke på vort parti, det elsker at fortrædige os, det er ganske særlig dår-

ligt indstillet over for Preussen ...« Der var dog ikke store problemer de to lande imellem.

Fra udenrigsministerembedet var kongen slet hjulpet. Allerede før Niels Rosenkrantz døde, var kongen besluttet på at lade den gamle grev Schimmelmänn fungere i embedet indtil videre. Frederik VI var ikke den mand, der var indstillet på at lade ungdommen komme til. Da flere kandidater til posten undslog sig, og da Schimmelmänn var ganske fornøjet med at være udenrigsminister, fortsatte han, til han døde i 1831, 84 år gammel. Han var vellidt på grund af sit åndfulde væsen, men i sin høje alderdom uskikket til at varetage den vigtige post på grund af svækkelse. Efter Schimmelmänn's død fungerede Stemmann en kort tid i embedet, men den 17. maj 1831 blev den nye udenrigsminister udnævnt; valget var faldet på vor mand i Stockholm, Krabbe-Carisius, som foruden kendskabet til Sverige havde erfaringer fra Petersborg og Dresden. Med Krabbe fik landet atter en elskværdig udenrigsminister, men til gengæld en, der var holdningsløs og ganske manglede en målsætning. Han ville gøre alle tilpas og bidrog til at gøre Danmark til et land uden udenrigspolitik i 1830'erne.

Erindringer om den florissante handelsperiode sad endnu, og beskedne forsøg blev gjort på at vinde noget af det tabte tilbage. Man ville således gøre København til stabelplads for Østersøområdet; meget betegnende var det en søn af den store købmand Duntzfelt, der førte sagen frem. Der blev etableret et østersøisk handelskompagni, som fik kongelige begunstigelser; det blev dog ikke til stort med handelen, og allerede 1828 blev kompagniet nedlagt. Af koloni-erne havde i øvrigt nu kun de vestindiske øer nogen økonomisk betyd-

ning. Et par gange gik skibe til Ostindien og kom hjem med rige ladninger, men Asiatisk Kompagni havde ringe kapital, og allerede fra begyndelsen af 1820'erne havde man planer om at afhænde Tranquebar og Serampore. Ernst Schimmelmänn's væsentligste indsats var måske etableringen af handelstraktater med flere lande; han var meget interesseret i handelens liberalisering, og den engelske charge d'affaires P. Browne mente, at han endog havde udviklet en mani for handelstraktater. Han fik truffet aftaler med England, USA og Sverige-Norge, hvorefter blikket blev vendt mod mere eksotiske egne, og traktater afsluttet med Mexico og Brasilien; yderligere fik han startet forhandlinger med Rusland og Østrig, forhandlinger som afsluttedes med resultat efter hans død. Initiativet i den retning svandt efter Schimmelmänn's død, men noget skete der dog; den sidste traktat fra Frederik VI's tid blev indgået med Venezuela, fordi dette land lå nær dansk Vestindien; det evige venskab mellem de to nationer blev her fastslået som indledning til traktatens omfattende tekniske afsnit. Det føles som en mangel, at Georg Nørregård kun i meget beskeden udstrækning søger at vurdere disse traktaters betydning i økonomisk henseende; hovedvægten er lagt på det mere uvæsentlige: deres tilblivelseshistorie.

Med al sin detaljerighed dokumenterer den noget tungt læselige bog, at Frederik VI's sidste år var en mistrøstig periode i dansk udenrigspolitik's historie. Georg Nørregård har lagt et meget stort stykke arbejde i indsamlingen af de mange enkeltoplysninger og opbygningen af helheden; man kunne godt have ønsket nogle illustrationer til at live lidt op.

Ib Gejl